

Programrådsmöte 2003-04-08

Medverkande programrådet:

Björn Aldén, Botaniska trädgårdarna	Nils Andersen, GRO
Mats Höggren, CBM	Peder Weibull, Växtförädlarna
Eva Thörn, NGB	Åsa Ahrland, RAÄ
Else-Marie Strese, Friluftsmuseerna	Peter Hertelius, Sida
Göran Svanfeldt, FOR	Janne Sääf, Pomologiska sällskapet
Matti Leino, Sesam	Arnulf Merker, SLU
Jan Gustavsson, Jordbruksverket	Eva Jansson, samordnarna
Jens Weibull, samordnarna	Agneta Börjeson, sekreterare

Dessutom medverkade Per Lindahl, chef för Fredriksdal, Lars-Åke Gustavsson, värd för mötet, Maria Nyman-Nilsson och Cecilia Wånge från Fredriksdal som guider samt Mårten Huldén och Svengunnar Ryman som föreläsare om SKUD.

Inledning

Per Lindahl inledde dagen med att hälsa programrådet välkomna till Fredriksdal.

Dagordningen fastställdes. I minnesanteckningarna från förra mötet togs frågan om åtgärds mål upp. Inget förslag har inkommit förutom de som nämndes i verksamhetsredovisningen 2001 och Jordbruksverket har inte heller arbetat aktivt med frågan. Inför nästa programrådsmöte bör dock förslag finnas.

Minnesanteckningarna lades därmed tillhanda.

Information från Jordbruksverket

Verksamhetsberättelser har börjat komma in. Det finns dock ingen möjlighet att få den tryckt i maj. Tema detta år kommer bli en beskrivning av friluftsmuseernas verksamhet.

För de nationella medel som tilldelats programmet finns nu överenskommelser. Det gäller genbankskuratorn, mandatsortsansvar, inventering och nationella samlingen på Balsgård. Genbankskuratorfunktionen är placerad på NGB fram till och med juni och det är därför högt prioriterat arbete att få till stånd en ny huvudman. Inger Hjalmarsson innehar tjänsten. Genbankskuratorn har hittills bland annat arbetat med planer för den framtida verksamheten på nationella samlingen på Balsgård tillsammans med SLU. Hon arbetar även med avtal med klonarkiven om mandatsortsansvaret. Den slutliga lösningen på var genbankskuratorn ska placeras planeras bli löst innan den 1 juli 2003.

För 2004 finns det 500 000 kr mer för nationell verksamhet. I första hand bör detta gå till den svenska verksamheten inom NGB och sådant som är förknippat med inventeringen enligt strategin.

Från 2005 finns 8,5 miljoner kronor. Då kan andra projekt bli tänkbara.

Efter underhandssamråd med programrådet har Jordbruksverket beslutat om de svenska representanterna i NGB:s arbetsgrupper. Oscar Diaz för stråsäd, Eva Lindvall för vallväxter, Kerstin Olsson för grönsaker och Viktor Trajkovski för frukt och bär. Beslutet har skickats ut till programrådet.

Seminarium om engagemang

Seminarieret hölls på Älvsjömessan och minnesanteckningar har gått ut. Stämningen på mötet var gott och de som var där kom med goda idéer och goda exempel och såg sig som aktörer i POM. Detta gällde till exempel GRO och LRF som tidigare inte visat så stort intresse. Reaktionen har till exempel varit god hos Nordiska museet där representanten på mötet såg mycket intressanta saker att vidareutveckla.

Växtgenetiska resurser spänner över ett stort område och kan vara svårt att hantera ur forskningssynpunkt för till exempel Formas. När det gäller rena grundforskningsprojekt är det inte svårt att få pengar. Däremot är det svårare att få stöd när det gäller mer tillämpade projekt. Det kan också vara svårt att riktigt veta vad som kan ingå i verksamheten. Ett samtal med Formas, RAÄ och SLF för att få ordning på vad som behövs och vad som går att söka bör inledas. Samordnarna bör hålla i detta.

Några ledamöter framförde att arbetsuppgifter relaterade till POM tillkommit utan att nya resurser tillförts. Det innebär att arbetet kräver omprioriteringar, rationaliseringar eller besparingar vilket inte alltid är praktiskt genomförbart. Arbetsbelastningen blir då ofta stor och detta upplevs av ledamöterna som att förståelsen hos de ekonomiskt ansvariga för att POM kräver resurser är låg. Ett sätt att uppmärksamma vikten av att arbeta med POM är att hänvisa till att det finns som delmål i miljö kvalitetsmålet Ett rikt odlingslandskap. Detta delmål är taget av riksdagen och alltså väl politiskt förankrat. Samarbete mellan olika aktörer är också viktigt för att kunna uppnå synergieffekter som medför mindre tidsåtgång för varje aktör.

Sammanfattningsvis kan sägas att mötet var positivt men arbetet måste fortgå.

Information från samordnarna

Fröuppropet är i full gång och leds av Lena Nygårds som är projektanställd av CBM. Uppropet har också en referensgrupp knuten till sig. Fröuppropet ska slutredovisas 2004. Drygt 60 svar har kommit in med flera intressanta sorter som ska provodlas. En frösamling har också kommit som bör undersökas noggrannare.

En väg man trodde skulle fungera bra år 2002 var att kontakta Hembygdssamfundningarna. Detta har dock inte givit något. Nya metoder för att nå

ut är att informera om Fröuppropet på mjölkpaket och bokbussar. Vad man trodde först var också att det skulle finnas äldre frösamlingar sparade av till exempel plantskolor och äldre fröfirmor. De flesta svaren har dock kommit från folk som hållit gamla sorter vid liv genom privata odlingar.

Prydnadsväxtinventeringen har startat. Referensgruppen består av Jimmy Persson, Göteborgs botaniska trädgårdar, Åsa Ahrlund, RAÄ och Åke Holmqvist, Trädgårdsamatörerna. Eva Jansson och Svengunnar Ryman kommer att stötta referensgruppen. Rune Bengtsson, SLU kommer att leda inventeringen som startar i södra Sverige. Utbildning av inventerare behövs och möten om detta kommer att hållas.

Bärintventeringen kommer också igång bland annat med ett krusbärsupprop. Utöver detta inventeras även frukt och bär genom Pomologiska sällskapet. För bären kommer en genbank att byggas upp på Balsgård.

De olika inventeringsprojekten hålls samman av inventeringssekretariatet. Detta består av CBM och NGB. Bildandet av detta beskrivs i Strategin och är i enlighet med vad som beslutats i det ursprungliga programmet (Jordbruksverkets rapport 1998:19).

En ny informationsbroschyr om POM behövs. Den gamla har tagit slut och en omarbetning behövs. Lämpligt bildmaterial efterfrågades.

Den internationella konferensen om nationella program går av stapeln 24-26 april i Alnarp. Ca 100 personer från 40 länder kommer.

Presentation från deltagarna

Sesam

Arbetar på en bok om fröodling som förhoppningsvis kommer under året. Ett projekt pågår också om dokumentation av svenska lantsorter.

Botaniska trädgårdarna

Arbete pågår med att rusta upp det gamla rosariet i Göteborgs Botaniska trädgård. Det kommer att planteras med gamla sorter av perenner. Narcisserna från inventeringsprojektet kommer också att finnas med. Invigning blir 30 augusti och programrådets ledamöter hälsades välkomna dit.

Friluftsmuseerna

Friluftsmuseerna har kontinuerliga odlingar med äldre växtmaterial. En del inventeringar pågår genom friluftsmuseerna bland annat humle. För humle arbetar man nu baklänges genom att gå igenom arkivmaterial där gamla odlingar står nämnda och sedan leta upp platserna i nutid. Inventering av orangerier pågår också.

Museerna blir bättre och bättre på att informera om POM.

Riksantikvarieämbetet

Ämbetes roll när det gäller det biologiska kulturarvet kommer att ses över.

Sida

Sida satsar mycket på projekt med anknytning till växtgenetiska resurser internationellt. De har nytt avtal med SADC (Southern African Development Community) fram till 2007. Har också projekt i Östra och centrala Afrika.

Direkt efter konferensen om nationell program kommer det att hållas ett möte om balkanländerna och växtgenetiska resurser på NGB i Alnarp.

CBM har två tjänster finansierade av Sida.

Nordiska genbanken

Projektet som startade med hjälp av SJFR-medel år 2000 kommer att avslutas under året.

Genbanken är med i inventeringssekretariatet och har för närvarande arbetsgivaransvaret för genbankskuratorn.

Pomologiska sällskapet

Inrättandet av en genbankskurator ses som bra.

Inventeringen av frukt och bär bör utgå från de folkliga rötterna och samarbete mellan olika intressegrupper. Arbetar mycket med riksföreningen svensk trädgård (RST), koloniträdgårdsförbundet och hembygdsföreningar. Har ett eget kontaktnät när det gäller inventering. Har haft en informations och utbildningsdag i Linköping.

FOR

FOR arbetar inte så mycket för egen del annat än vid arrangemangen för trädgårdsmässan. Sprider information om programmet. Har arbetat med att få fram formalia om kulturväxterna som en del i bebyggelsemiljöer med anledning av lökmattan som riskerade att försvinna i Långbro (se minnesanteckningar från 2001-04-12).

Intresset ligger mycket på möjligheten att använda äldre sortmaterial som visar sig vara odlingsvärda. Kvalitetsaspekterna på vad som säljs är överhuvudtaget en stor fråga för FOR.

GRO

Svenskt sorttakta material på plantskolor är något att arbeta för. Försöker sprida E-plantskonceptet. Kanske bör även historien kring växten följa med som information vid försäljning.

CBM

Tyngdpunkten förutom samordningsverksamheten är Sida-natur och uppfyllandet av CBD.

SKUD

Sveriges Kulturväxtdatabas, SKUD, presenterades av Björn Aldén, Svengunnar Ryman och Mårten Huldén.

Den är i grunden en internationellt baserad nomenklaturdatabas för standardiserad namngivning av alla slags kulturväxter i vårt land. Förutom de vetenskapliga namnen, namn på sorter och sortgrupper utgör de svenska namnen en väsentlig del. Grunddatan har hämtats ur databasen bakom Kulturväxtlexikon från 1998. I förhållande till denna har dock mycket omfattande förändringar i struktur och fältinnehåll skett. Även datadelen har vuxit kraftigt under projekttiden. Till exempel har en helt ny litteraturreferensdel tillkommit. Närmare 3000 publikationer rörande kulturväxtnamn, utbredningsuppgifter, förekomst i Sverige har matats in. Alla namn som nu läggs in i SKUD ska ha minst en referens. Särskilt viktigt är att växten har en verifierad förekomstreferens i Sverige. Kanske lika viktigt är att referens finns till de ”nya” svenska namnens bakgrund.

En annan och idag allt viktigare bit, vid vilken stor omsorg lagts, berör sorters (kulturformers) namn och gruppering. De internationella reglerna för sorters namn är just nu under kraftig utveckling. Bland annat kommer i den nya internationella namnkoden, som förväntas utkomma inom ett år, större hänsyn tas till ”marknadens” krav. Namn har blivit en betydelsefull ekonomisk faktor. Stor hänsyn till detta har tagits i SKUD.

Avsikten på sikt är att även alla sorter som befunnits eller finns vara svenska kulturväxter ska registreras. Principen att varje växtnamn ska vara verifierat både gällande förekomst och namnets korrekthet kommer troligen inte att kunna genomföras generellt när sorterna inkluderas. Därtill är antalet för stort. Det är omöjligt att ange ett exakt antal för sorter i Sverige men jämfört med de dryga 5000 sorter som togs upp i Kulturväxtlexikon är troligen antalet minst det 20-dubbla.

I SKUD finns också möjlighet att utveckla ytterligare delar för att tillfoga namnrelaterad information av annat slag, som info rörande våra kulturväxters historia, odling och utseende. Även regionbaserad data (vernakulära namn) kan lätt utvecklas, så att databasen t ex kan bli en nordisk angelägenhet.

Gränssnittet är utvecklat för författarna bakom Kulturväxtlexikon. Författarna kan utföra ändringar och addera information direkt över nätet.

Vad som inte är klart är slutjustering av botanisternas gränssnitt, utveckling av gränssnittet för externa användare, hur frågan om det kontinuerliga underhållet (support, uppgradering) ska lösas och att med SKUD som grund få ut en ny bok.

Medel för detta saknas i dagsläget. Fram till idag har projektet kostat 900 000 kr, vilket är en liten summa med tanke på vad som åstadkommit.

Övriga frågor

En workshop ska bli realitet i år. Datum bör fastställas snarast. Workshopen ska diskutera en specifik fråga och inbjudna bör inte enbart vara de som sitter i programrådet. Förslag för i år är frågor som berör nyttjandet. Synpunkter bör komma in snarast till samordnarna så de kan utarbeta ett program.

Strategier för det slutliga bevarandet är också en fråga som bör belysas. Eventuellt kan detta formuleras som ett förslag till åtgärds mål innan nästa möte. Programrådet ställde sig positivt till att en workshop anordnas i enlighet med de förda diskussionerna. Önskemål framfördes att samordnarna i samråd med NGB åtar sig att arrangera workshopen.

Följande behandlades inte av tidskäl på mötet men lämnas ändå som information här. Ett nyhetsbrev produceras av Nordiska Genbanken, Nordiska Genebanken för husdjur och Nordiska skogsbrukets frö- och plantråd. Nyhetsbrevet heter Mangfold. Det går att prenumerera på detta genom NGB:s hemsida (under News). Programrådet uppmanas att komma in med artiklar. Även artiklar till den årliga publikationen nordiska genresurser önskas. Kontakta Inger Hjalmarsson som kan vidarebefordra eventuella artiklar. Samordnarna bör också bli informerade, om artiklar skrivs.

Nästa möte

Nästa möte hålls hos SvalöfWeibull AB, Svalöv den 14 oktober 2003 klockan 10.00.